

Best practicekatalog om og for

VETERANER OG PÅRØRENDE

Målrettet medarbejdere i Aarhus Kommune og andre interessenter på veteranområdet.

AARHUS
KOMMUNE

Best practicekatalog om og for veteraner og pårørende

Aarhus Kommune 2023

Foto:

Side 1, 9 og 22, Liv Moeslund Ahlgren

Side 5, Lina Lind Noltensmejer

Side 6, Thomas Kallmoes Vestergaard

Side 12, Mads Lykke

Side 17, Aarhus Symfoniorkester

Side 20 (Veteranhjem Midtjylland), Steffen Häggqvist Jensen

Side 20 (Flagdag), Lise Tarp Hansen

Side 20 (Vandretur), Veteranhjem Midtjylland

Tekstindhold:

Julie Hasselager

Rikke Kildahl Brouer

En stor tak til kollegaer på tværs af magistratsafdelinger, samarbejdspartnere og interessenter, der har bidraget med inputs og været med til at kvalificere kataloget.

Indhold

Indledning

04 Baggrund

04 Formål

05 Læsevejledning

06 Organisering af veteranindsatsen

Veteraner som målgruppe

07 Karakteristika

08 Veteraner med psykiske efterreaktioner

09 At spotte en veteran

En koordineret, helhedsorienteret og rettidig indsats

10 Lad ikke førstehåndsindtrykket narre

10 Brug dine kollegaer og andre fagpersoner

11 Vær tålmodig, lydhør og ærlig

11 Overvej de fysiske rammer

11 Lav en struktureret plan

11 Undgå sagsbehandlerskift

12 Husk at følge op

12 Sig 'tak for indsatsen'

Områdespecifikke indsatser

14 Visitation til bolig

16 Hjælp i hverdagen

18 Familieliv og pårørendeindsatser

21 Beskæftigelsesrettede indsatser

Samarbejdspartnere

25 Veterancentret

25 Fonden Danske Veteranhjem

25 DIF Soldaterprojekt

26 Veteranenheden

26 Danmarks Veteraner og Veteranstøtten

26 Øvrige tilbud til veteraner

Inspiration til videre læsning

27 Henvisningsoversigt

INDLEDNING

Baggrund

Den 10. juni 2020 vedtog Aarhus Byråd enstemmigt Aarhus Kommunes veteranstrategi med henblik på at skabe bedre vilkår og samtidig gøre det lettere for byens veteraner at få hjælp i kommunen. Strategien blev til gennem inddragelse af viden, erfaringer og ønsker fra både det nationale og lokale veteranmiljø.

Aarhus Kommunes veteranstrategi indeholder fire overordnede principper, som bygger ovenpå og supplerer normalsystemet i kommunen:

Anerkendelse og respekt

Synlighed og tilgængelighed

Koordineret, helhedsorienteret og rettidig indsats

Styrket samarbejde med organisationer og frivillige foreninger

I Aarhus Kommune er vi stolte og taknemmelige over den særlige indsats vores veteraner har ydet for Danmark, og det ønsker vi at **anerkende** ved at give dem en **respektfuld** og smidig behandling i deres møde med det kommunale system.

Langt de fleste veteraner vender hjem fra internationale udsendelser med gode erfaringer i bagagen, mens en mindre del vender hjem med fysiske og/eller psykiske mén. Det er vores forpligtelse at tage os særligt af disse veteraner. Derfor har vi i Aarhus Kommune med veteranstrategien fået en **synlig** Veteranindsats, som har til opgave at sikre let **tilgængelig** information og støtte til veteraner, pårørende og alle, som måtte have interesse i at hjælpe danske veteraner.

For at kunne støtte både veteraner og pårørende bedst muligt, er det vigtigt, at alle relevante medarbejdere i Aarhus Kommune har viden om veteraner, og at indsatserne koordineres på tværs af afdelinger og gerne i samarbejde med Veteranindsatsen. Dette sikrer en **koordineret, helhedsorienteret og rettidig** indsats.

Faglige og frivillige organisationer udgør også et vigtigt element i at støtte den enkelte veteran og pårørende i overgangen til livet efter udsendelse, og derfor **samarbejder** vores Veteranindsats både med Forsvaret, Veterancentret, Fonden Danske Veteranhjem og frivillige aktører på veteranområdet. På den måde kommer den ekspertise og alle de tilbud, der herigennem stilles til rådighed, ud at leve blandt målgruppen.

Derudover giver det mulighed for at nå bredere ud til veteranerne – også til dem, som ikke på egen hånd opsøger Aarhus Kommune for hjælp.

Formål

Best practicekataloget har til formål at bidrage til veteranstrategiens fokus på at opkvalificere relevante medarbejdere og sikre et fælles vidensgrundlag om veteraner og deres pårørende.

Kataloget er baseret på viden og erfaringer fra arbejdet med veteraner i Aarhus Kommune og fra forskellige aktører på veteranområdet. I kataloget finder du derfor generelle opmærksomhedspunkter og anbefalinger, som udgør vores bedste bud på nyttig viden i arbejdet med veteraner og pårørende. Du finder også relevant information om nationale og lokale tilbud på veteranområdet.

Læsevejledning

Best practicekataloget skal forstås som et opslagsværk med forskellige afsnit, der kan læses hver for sig. Du kan derfor slå op i de enkelte afsnit – alt efter hvilken information du har interesse for og finder relevant for netop dit arbejde.

Kataloget indeholder 5 overordnede afsnit, hvor det første afsnit består af en introduktion til Aarhus Kommunes Veteranindsats.

Afsnit 2 giver et billede af, hvad der karakteriserer veteraner som målgruppe. Det er i den forbindelse vigtigt at understrege, at ethvert menneske er unikt. Det gælder også veteranerne. De er langt fra ens, og vi er opmærksomme på, at vi med kataloget foretager beskrivelser, som ikke alle veteraner identificerer sig med. Målet med kataloget er ikke at generalisere, men derimod at præsentere nogle **best practice**-eksempler, som skal tjene til en dybere forståelse for veteraner som målgruppe og inspirere til redskaber i arbejdet med veteraner og deres pårørende. Derfor kan du også løbende i kataloget finde forskellige case-eksempler fra virkeligheden.

I afsnit 3 præsenteres opmærksomhedspunkter og anbefalinger i henhold til at opbygge en tillidsfuld relation til veteraner. For læsevenlighedens skyld bruges terminologien 'veteran' gennemgående i kataloget, selv om 'borger' eller 'pårørende' flere steder kunne være lige så dækkende.

I afsnit 4 præsenteres en række yderligere opmærksomhedspunkter henvendt specifikt til medarbejdere, der arbejder med henholdsvis:

- **Visitation til bolig**
- **Hjælp i hverdagen** (hjælpemidler, bostøtte og økonomisk rådgivning)
- **Familieliv og pårørendeindsatser**, herunder skole- og børneområdet
- **Beskæftigelsesrettede indsatser**

I katalogets femte og sidste afsnit finder du en oversigt over samarbejdspartnere og inspiration til mere viden om veteranområdet.

Rigtig god læselyst!

Veteraner i Aarhus Kommune

En veteran defineres som en person, der – som enkeltperson eller i en enhed – har været udsendt i mindst én international operation.¹

Dermed kan der - udover soldater - ligeledes være tale om politi, sundhedspersonale, beredskab og flere andre faggrupper.

I Aarhus Kommune er der registreret ca. 1500 veteraner.

¹ Forsvarsministeriet (2023): Veteranpolitik

Organisering af veteranindsatsen

Som led i veteranstrategien fik Aarhus Kommune ansat en veteranrådgiver i Borgerservice i april 2021. Derudover blev Veteranindsatsen udvidet med en veteranmedarbejder ved Aarhus Kommunes budgetforlig 2023-2026. Begge er forankret i Magistratsafdelingen for Kultur og Borgerservice. I kataloget går de under samlebetegnelsen 'veteranrådgivere'.

Aarhus Kommunes veteranrådgivere fungerer med deres neutrale, organisatoriske placering som én indgang for alle veteraner og pårørende til hele Aarhus Kommune. Veteranrådgiverne er ikke sagsbehandlende, men vejvisere, der kan guide veteraner og deres pårørende på tværs af Aarhus Kommunes forskellige magistratsafdelinger – afhængig af sagens karakter. Veteranrådgiverne kan ligeledes følges med veteranen som bisidder/tovholder i tilfælde af, at det giver mening i den enkelte sag.

Foruden Veteranindsatsen i Borgerservice har Aarhus Kommune en veteranfunktion i Center

for Mestring under Magistratsafdelingen for Sociale Forhold og Beskæftigelse. Center for Mestrings opgaver er at understøtte borgere med psykisk sårbarhed, social udsathed og funktionsnedsættelser i deres individuelle recovery proces. Det Opsøgende Team i Center for Mestring varetager den opsøgende indsats i forhold til de mest udsatte veteraner. Ud over Det Opsøgende Team tilbyder Center for Mestring støtte i henhold til Lov om Social Service § 85 og opgangsbofællesskaber, ligesom der findes en række specialindsatser, som f.eks. Gadeteam og Sociale Viceværter. Veteranfunktionen i Center for Mestring hjælper med at skabe kontakt til og koordinerer mellem den/de mest relevante indsatser.

Alle kan henvende sig til Center for Mestring. Det gælder både fagprofessionelle, bekymrede pårørende eller borgere, der bemærker mennesker med kendetegn på at leve isoleret fra resten af samfundet.

VETERANINDSATSEN I AARHUS KOMMUNE

JULIE HASSELAGER
Veteranrådgiver

Telefon: 2943 9621

Træffes alle hverdage

INGER SALLING DANIELSEN
Veteranmedarbejder

Telefon: 2943 9963

Træffes mandag, tirsdag
og fredag

JENS BRINKMANN
Center for Mestring

Telefon: 8713 3686

Telefontid: alle hverdage
kl. 8.30-11.30

Læs mere om Aarhus Kommunes Veteranindsats på:
www.aarhus.dk/veteran

Du kan også følge Veteranrådgiver Aarhus på Facebook, hvor du løbende kan holde øje med tilbud og arrangementer målrettet veteraner og deres pårørende:
<https://www.facebook.com/VeteranraadgiverAarhus>

VETERANER SOM MÅLGRUPPE

Størstedelen af alle veteraner vender hjem fra en udsendelse uden fysiske skader eller psykiske mén. Nogle veteraner kan dog i en kortere eller længere periode have behov for hjælp og støtte til at klare psykiske og sociale belastninger efter deres udsendelse.

I Aarhus Kommune arbejdes der primært med to overordnede målgrupper af veteraner:

- 1 Veteraner, der har behov for vejledning og støtte i forhold til kontakten til det offentlige. De kan have både forholdsvis simple udfordringer, der kan løses ved få henvendelser til Aarhus Kommune, eller mere komplekse udfordringer, som kræver en længerevarende, tværfaglig indsats med kontakt til flere magistratsafdelinger og/eller civilsamfundsorganisationer.
- 2 De mest udsatte veteraner, som har særlige psykiske og sociale udfordringer og som lever isoleret under svære forhold, der evt. kan kræve igangsættelse af en opsøgende indsats.

Derudover møder vi også enkelte veteraner, som klarer sig selv og ikke nødvendigvis har brug for konkret hjælp i kommunen, men som oplever et behov for med jævne mellemrum at 'tjekke ind' hos veteranrådgiverne. Det kan skyldes, at veteranen har brug for at få bekræftet, at sikkerhedsnettet under veteranen fortsat er til stede. Med andre ord; at der er fællesskab, sikkerhed og tryghed at finde, hvis der skulle opstå behov for det.

Karakteristika

Det er vigtigt igen at understrege, at veteraner ikke er ens, og vi skal altid være nysgerrige på og forholde os til det enkelte menneskes individuelle livssituation og behov.

Nedenfor følger alligevel nogle karakteristika angående adfærd og kompetencer, som kan anvendes som baggrundsviden i arbejdet med veteraner.²

- Veteraner er trænet i militære dyder; de er derfor typisk disciplinerede, målrettede, opgavefokuserede, loyale og udprægede holdspillere.
- Veteraner kan opleve den offentlige sektors kompleksitet som en stor kontrast til Forsvaret. For nogle veteraner fremstår de offentlige systemer mere rigide og langsomme end militæret, hvor der er en hurtig og tydelig kommandovej og beslutningskompetence.
- Veteraner er typisk vant til at tage vare på sig selv og vil gerne fremstå som nogle, der har styr på tingene. Derfor kan mange veteraner have svært ved at spørge om hjælp. Når veteraner henvender sig til kommunen, kan det være fordi, de er nået derud, hvor de ikke ser nogen anden udvej - eller at skaden er sket.
- Langt de fleste veteraner er ressourcestærke, mens nogle veteraner kæmper med psykiske efterreaktioner bag den ydre facade. Sidstnævnte målgruppe møder ofte op hos deres sagsbehandler velfriserede, ordentlige i tøjet og udstråler mere energi, end de måske har. De bruger kræfterne på at sige "ja" på de rigtige tidspunkter, men når mødet er slut, har de svært ved at huske og/eller overskue, hvad der blev sagt (se næste afsnit om veteraner med psykiske efterreaktioner).

Når du har været i Forsvaret, så har du bygget en identitet op, hvor du er soldat, som skal klare det hele. Når der så kommer nogle udfordringer, så tror jeg bare, det kan være svært at sætte sig i en sårbar situation og sige til nogen, at man har brug for hjælp.

Aarhus-veteran

² Københavns Kommune (2021): Best practicekatalog om beskæftigelsesindsats for veteraner – sammenhængende og helhedsorienterede forløb for veteraner i Jobcenter København

“
Nogle veteraner er ikke mentalt til stede under en samtale. Mennesker, der i mange år har været i sikkerhedsbranchen og fortsat er i battlemind, tænker kun på én ting; overlevelse. Det er meget hensigtsmæssigt, når du er soldat, men ikke så meget i det civile liv. Så når veteranen har haft en samtale med en sagsbehandler, så er der blevet sagt ja til alle mulige aftaler, som ikke kan overholdes. For det eneste veteranen tænkte på under mødet var at komme ud af lokalet og væk fra eventuelle faresignaler.

Opsøgende rådgiver, Veteracentret

“
Da jeg var i jobafklaring, fandt jeg ud af, at jeg blev nødt til at have en bisidder med til møder med min sagsbehandler. Ikke fordi bisidderen skulle kæmpe for mine rettigheder, men fordi jeg meget nemt kom til at sige ja til urealistiske mål. Jeg ville så gerne arbejde 37 timer om ugen, men det var alt for stor en mundfuld taget min PTSD-diagnose i betragtning.

Aarhus-veteran

Veteraner med psykiske efterreaktioner

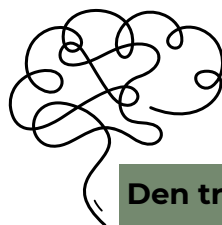
Vurderingen er, at mellem 10 og 20 % af alle udsendte får brug for hjælp og støtte enten umiddelbart efter deres udsendelse eller flere år senere.

Omkring 75 % af alle hjemvendte soldater med psykiske udfordringer har modtaget en form for behandling, men af disse er 61 % først kommet i behandling mere end 4 år efter, de kom hjem fra deres udsendelse.³

Hvis du sidder med en veteran ramt af traume, er det ofte en god idé at undgå at invitere til en dybere samtale om selve traumet. Henvis i stedet til Aarhus Kommunes veteranrådgivere eller Veteracentret. De kan guide veteranen videre til professionel behandling.

Vær også opmærksom på, at det kan være svært at tale fornuft til en hjerne i alarmberedskab. Forsøg at bevare roen. Din egen hjerne kan let selv gå i alarm, når du møder en alarmhjerne.⁴

Derudover kan du også være opmærksom på, at des højere stressniveauet er hos veteranen under samtalen, des højere er risikoen for, at veteranen ikke har kunnet være tilstede i samtalen og derfor egentlig ikke har hørt, hvad I har talt om.

Den traumatiserede hjerne

Når hjernen er i alarmberedskab, aktiveres krybdyrhjernen. Her er der ikke plads til logiske overvejelser. I stedet udløses stresshormoner, der sikrer, at kroppen kan flygte eller kæmpe. I nogle tilfælde lammes kroppen, indtil der ses en udvej, hvor den opsparede energi kan bruges til flugten.

Region Midtjylland (2021):
Om PTSD hos voksne

Battlemind

Efter en udsendelse skal veteranens mentale beredskab og eventuelle øgede adrenalinproduktion bringes ned på samme niveau, som før udsendelsen. Det er svært og kan tage meget lang tid.

Danmarks Veteranpolitik (2010)

³ VIVE (2022): Danske hjemvendte soldater - Udsendelse, missionserfaringer og personlige konsekvenser

⁴ Aarhus Kommune: PTSD-folder

At spotte en veteran

Ikke alle veteraner fortæller, at de har været udsendt. Det kan der være forskellige årsager til. Det kan være, at veteranen ikke ønsker at tale om sin udsendelse eller at blive identificeret med sin tid i Forsvaret. Det skal selvfølgelig respekteres. Vi kan og skal ikke kræve, at veteranerne fortæller om deres udsendelsesbaggrund. Det kan dog være væsentligt for sagsbehandlere at kende til veteranens baggrund for at kunne tilbyde den mest relevante og rettidige indsats, herunder at kunne henvise til de mange forskellige tilbud, der findes for målgruppen. Nedenfor følger derfor en række opmærksomhedspunkter, der kan indikere, at du sidder over for en veteran:

- Mange veteraner har badges, klistermærker (veteran-sløjfen), tatoveringer, særlige fingerringe, pins og andre ting, der symboliserer militæret eller bærer et af Forsvarets mange logoer.
- Veteraner danner sig ofte et overblik over det rum, de træder ind i. De placerer sig typisk nærmest udgangen, står i rør-stilling og sætter sig generelt ikke med ryggen til døren.
- Veteraner bruger ofte vendingen "modtaget", når de får en besked.
- I jobafklaringssituationer kan en tidligere ansættelse ved Forsvaret fremgå af veteranens CV.

Opfatter du flere indikatorer på, at borgeren har veteranbaggrund, skal du ikke være bange for at spørge, om det er tilfældet. Hvis borgeren bekræfter at være veteran, er det en god idé ikke at spørge ind til selve udsendelsen. I stedet kan du holde fokus på relevante spørgsmål for selve sagsbehandlingen og introducere borgeren for de hjælpemuligheder, vedkommende kan tilbydes, i kraft af netop at være veteran. Det er f.eks. en god idé at introducere veteranen for Aarhus Kommunes veteranrådgivere.

Til tider møder vi veteraner og pårørende, som føler sig svigtet af systemet – det store system; af Forsvaret, af Veterancentret, af kommunen. Og de orker det ikke mere. Flere veteraner har derfor en grundlæggende manglende tillid til systemet. I arbejdet med veteraner er det derfor vigtigt først og fremmest at opbygge en tillidsfuld relation. Ellers kommer man sjældent nogle vegne.

Leder, Veteranhjem Midtjylland

”

Det er en målgruppe, som har brug for tryk i deres relationer, og hvis relationen bliver for distanceret, så taber man dem let. Uden relationen kan de have svært ved at møde op til samtale eller at følge op på aftaler.

Projektleder, DIF Soldaterprojekt

”

EN KOORDINERET, HELHEDSORIENTERET OG RETTIDIG INDSATS

Opbygning af den gode og tillidsfulde relation er afgørende for at kunne tilbyde veteranen en koordineret, helhedsorienteret og rettidig indsats. Nedenfor følger en række pejlemærker til at fremme denne relation mellem veteran og den fagprofessionelle. Punkterne er dannet med udgangspunkt i erfaringer fra veteranarbejdet i Aarhus Kommune samt inspiration af Københavns Kommunes pejlemærker til opbygning af en tillidsfuld relation til veteraner.⁵

- 1 **Lad ikke førstehåndsindtrykket narre**
- 2 **Brug dine kollegaer og andre fagpersoner**
- 3 **Vær lydhør, tålmodig og ærlig**
- 4 **Overvej de fysiske rammer**
- 5 **Lav en struktureret plan**
- 6 **Undgå sagsbehandlerskift**
- 7 **Husk at følge op**
- 8 **Sig 'tak for indsatsen'**

Lad ikke førstehåndsindtrykket narre

Som fagprofessionel skal man være påpasselig med at vurdere veteranens behov for hjælp ud fra det første møde. Førstehåndsindtrykket kan være misledende, og veteraner med skjulte, psykiske efterreaktioner kan nemt komme til at indvillige i for omfattende aftaler.

Et godt råd er derfor at afklare veteranens samlede situation over flere møder og evt. blot bruge det første møde på at opbygge en tryk relation.

Brug dine kollegaer og andre fagpersoner

Nogle veteraner står i en kompleks livssituation, hvor de har brug for hjælp til flere forskellige udfordringer, der skal løses og tages hånd om i forskellige afdelinger i Aarhus Kommune.

Kontakt eller aftal evt. et møde med Aarhus Kommunes veteranrådgivere, som kender til skræddersyede tilbud til veteraner. Jo tidligere i veteranens forløb, jo bedre.

Du kan også læse mere om relevante samarbejdspartnere under afsnittet 'Samarbejdspartnere'.

Inddrages flere parter i veteranens forløb, kan det være en fordel at afholde tværgående koordineringsmøder, så opgave- og ansvarsfordelingen står klar for alle.

Det er sjældent, at de veteraner, jeg møder, har én problemstilling, som kan løses på relativt kort tid. Ofte har veteraner, som henvender sig til kommunen, både behov for hjælp til bolig, offentlig forsørgelse, misbrug og udredning på PTSD-klinikken, senere til jobafklaring og ansøgninger om hjælpemidler i hverdagen.

Veteranrådgiver, Aarhus Kommune

⁵ Københavns Kommune (2021): Best practicekatalog om beskæftigelsesindsats for veteraner – sammenhængende og helhedsorienterede forløb for veteraner i Jobcenter København

Vær tålmodig, lydhør og ærlig

For at imødekomme det pres og den nervøsitet, som kan opstå hos veteraner i mødet med det offentlige, er det en god idé som fagprofessionel at udvise tålmodighed, lydhørhed og ærlighed. Det kan bl.a. gøres ved:

- at afsætte god tid til mødet med veteranen. Vær afslappet og undgå så vidt muligt at have en skarp bagkant
- at lytte og forstå, hvad der fylder i veteranens liv. Undgå antagelser og forudindtagede idéer om, hvad det vil sige at være veteran
- at undgå at bruge unødvendige ord i samtalen. Forklar gerne tingene med så få ord som muligt
- at være tilgængelig. Tilbyd veteranen, at vedkommende kan ringe til dig i tilfælde af spørgsmål eller usikkerhed omkring jeres specifikke aftale
- aldrig at love for meget. Veteraner kommer fra en tid i Forsvaret, som er kendetegnet ved stærke fællesskaber og loyalitet. Overtrædelse af aftaler kan derfor svække deres tillid.

Overvej de fysiske rammer

De fysiske rammer for et møde med en veteran kan som nævnt have stor betydning for veteranens koncentrationsevne og generelle tryghed. Veteraner med psykiske efterreaktioner kan have svært ved at opholde sig i et traditionelt mødelokale.

Det kan derfor være en god idé at lade veteranen vælge, hvor I skal mødes. Tilbyd evt. veteranen at mødes udendørs, på en bænk, på Veteranhjemmet, på en gåtur eller lignende.

Fordrer mødeindholdet eller mødeformen, at samtalen bør afholdes i et mødelokale på kommunen, kan du være opmærksom på:⁶

- at lade veteranen vælge siddeplads først. Stil f.eks. en ledig stol tættest ved den nærmeste udgang
- at vælge et mødelokale med få udgange, og hvor veteranen kan have et 360-graders overblik over rummet
- at læse veteranens kropssprog. Hvis veteranen virker presset, stresset eller ukoncentreret, kan det betyde, at der ikke er mere energi at tage af. Hold derfor en pause eller afslut mødet.

Lav en struktureret plan

Veteraner er fra Forsvaret oplært i tydelig kommunikation og at modtage ordrer. Det er derfor en god idé – i fællesskab med veteranen – at udarbejde en struktureret plan for veteranens forløb. Det gælder både i forhold til:

1 Det enkelte møde

Du kan skabe forudsigelighed ved at lægge en klar dagsorden for mødet, evt. printe den ud og gennemgå den sammen med veteranen, inden I går i gang med jeres samtale.

2 Den langsigtede plan

Du kan i fællesskab med veteranen afklare endemålet for forløbet og opstille nogle konkrete delmål. Tegn evt. forløbet og hold veteranen orienteret i tilfælde af, at der skulle forekomme ændringer undervejs.

Undgå sagsbehandlerskift

Tillid og tryghed er nøgleord i arbejdet med veteraner, men det er også noget, der opbygges over tid. Ved et sagsbehandlerskift starter relationsopbygningen forfra, og det kan skabe usikkerhed, som kan forhindre veteranen i at åbne op og modtage den nødvendige hjælp. Hvis muligt, er det derfor en god idé at undgå gentagne sagsbehandlerskift, så den forbindelse, der er opbygget mellem veteran og sagsbehandler, ikke går tabt.

⁶ Københavns Kommune (2021): Best practicekatalog om beskæftigelsesindsats for veteraner – sammenhængende og helhedsorienterede forløb for veteraner i Jobcenter København

Husk at følge op

For at bevare den gode relation til veteranen, kan det anbefales, at du løbende følger op og sætter veteranen ind i, hvad der gør sig gældende i forløbet/sagen. Det kan blot gøres via et kort opkald – efter aftale med veteranen.

Forbered dig på, at veteranen på trods af din grundighed, ikke nødvendigvis kan huske, hvad I har aftalt. Psykiske udfordringer som f.eks. PTSD svækker hukommelsen, og har stressniveauet været højt ved sidste møde, er der risiko for, at kamp-/flugthjernen har været i gang (se evt. afsnittet 'Veteraner med psykiske efterreaktioner').

Sig 'tak for indsatsen'

Du kan med fordel afslutte enkelte samtaler eller et forløb med en anerkendende tilkendegivelse af veteranens indsats for Danmark. Det kan blot gøres ved at sige: "Tak for din indsats". Anerkendelsen kan styrke tilliden til dig som kommunal medarbejder, men også til det offentlige system mere generelt.

Anerkendelse og respekt

I Aarhus Kommune er vi stolte og taknemmelige over det særlige arbejde, vores veteraner har ydet for Danmark. Det markerer vi bl.a. den 5. september hvert år på flagdagen for Danmarks udsendte, men også i den daglige veteranindsats og gennem arrangementer og aktiviteter for veteraner og deres pårørende.

Med Aarhus Kommunes veteranstrategi ønsker vi, at veteraner og deres pårørende oplever en særlig indsats i mødet med Aarhus Kommune. Det er den måde, vi viser vores dybeste respekt for de mennesker, der har været udsendt til verdens brændpunkter for Danmark.

Gennem Ild og Vand

Som en måde at udbrede viden om Danmarks udsendte, kunne man i 2022 opleve Udsendt af Danmarks udstilling 'Gennem Ild og Vand' på Dokk1 i Aarhus. Udstillingen havde til formål at skabe indsigt og forståelse, men også anerkendelse af de mennesker, der har kæmpet og fortsat kæmper for vores sikkerhed.

FORTÆLLING FRA VIRKELIGHEDEN

FLEKSIBEL BETJENING

En veteran opsøger veteranrådgiveren på Dokkl for at få hjælp til at oprette MitID. Veteranen har udtalt PTSD, og han er allerede ved ankomsten til Dokkl udfordret. Han har parkeret sin bil i Dokkl's parkeringssystem, men glemmer sin pung i bilen. Da han nogle minutter senere sidder i Borgerbetjeningen sammen med veteranrådgiveren og medarbejderen fra Borgerservice og skal fremvise ID for at kunne få oprettet MitID, opdager han, at pungen mangler. Ekspeditionen afbrydes derfor midlertidigt, og veteranen går sammen med veteranrådgiveren ned til parkeringsanlægget for at hente bilen. Uheldigvis er parkeringsanlægget midlertidigt gået i stå, så veteranen må vente lidt længere tid på at få fat i den glemte tegnebog i bilen.

Da det endelig lykkes, er veteranen presset af de uforudsete hændelser og har ikke meget overskud tilbage til selve MitID-opgaven. Veteranrådgiveren får sammen med medarbejderen i Borgerservice skabt en tryk, støttende og fleksibel atmosfære, hvor ekspeditionen flere gange må afbrydes, så veteranen får mulighed for at gå udenfor for at ryge eller få luft til hovedet. Ekspeditionen tager derfor en rum tid, men veteranen ender med at komme i mål med opgaven – alle uforudsete hændelser til trods.

Veteranen tilkendegav med stor glæde ved ekspeditionens afslutning, at det aldrig var lykkedes for ham at gennemføre den opgave uden personalets overskud og velvilje til at imødekomme hans særlige behov.

Åben Borgerservice for veteraner

Hver **tirsdag kl. 13.00-15.00** er der åben Borgerservice for veteraner.

Det betyder, at veteraner - uden tidsbestilling - kan møde op på **Dokkl** og få hjælp til bl.a. MitID, Digital Post, SKAT.dk, borger.dk, pas, kørekort, mv.

De kan også få hjælp til at finde vej i den offentlige sektor og få kontakt til andre afdelinger i Aarhus Kommune.

OMRÅDESPECIFIKKE INDSATSER

Du er nu blevet præsenteret for nogle generelle råd til arbejdet med veteraner – uanset hvilke kerneopgaver du sidder med. I det følgende præsenteres du for en række yderligere opmærksomhedspunkter, som du kan orientere dig mod, hvis du særligt beskæftiger dig med:

Visitation til bolig

Hjælp i hverdagen

Familieliv og pårørendeindsatser

Beskæftigelsesrettede indsatser

Visitation til bolig

Boligudfordringer er ofte en problemstilling, som Aarhus Kommunes veteranrådgivere møder blandt veteraner. Det kan handle om akut boligmangel, behov for en midlertidig bolig, hjemløshed eller tildeling af ny bolig, hvis veteranen kan have vanskeligt ved at opholde sig i nuværende bolig.

Der kan derfor være nogle forskellige ting, man kan være opmærksom på, når man skal finde en bolig til veteran-målgruppen. F.eks. kan de have en øget lydfølsomhed over for støj, særligt hvis veteranen er ramt af psykiske efterreaktioner som f.eks. PTSD. En af de typiske tegn ved PTSD er, at man oplever angst og altid er på vagt, så selv den mindste lyd kan få én til at fare sammen.⁷

Her følger en række gode råd til dig, som arbejder med at visitere bolig.

● Afklar eventuelle særlige behov til bolig i samarbejde med veteranen

Skal der tages højde for fysiske skader (handicapvenlige faciliteter) og/eller

psykiske efterreaktioner (f.eks. støjreduktion og privatliv, så veteranen kan føle sig sikker og afslappet i eget hjem)? I den forbindelse kan det være relevant at huske, at PTSD også kan være en langvarig funktionsnedsættelse på linje med fysiske handicaps.⁸

● Hvis muligt og hvis veteranen har interesse i det, forsøg da at finde en bolig, hvor naboerne også er veteraner

Generelt kan det have en positiv effekt for veteraner at indgå i et fællesskab med andre veteraner. De har typisk en fælles forståelse for hinanden, er omfattet af en særlig 'kammerat'-mentalitet og kan give hinanden social støtte, der kan fremme trivsel og reducere ensomhed og isolation.

● Vær opmærksom på at der findes forskellige §110-tilbud målrettet veteraner

Kontakt evt. Aarhus Kommunes veteranrådgivere for at få indsigt i særlige boformer til veteraner.

“
Under en del af min behandling boede jeg på Veteranhjemmet. Jeg havde ingen tillid til menneskeheden. Det eneste, jeg fandt tryghed ved, var at være omgivet af andre veteraner.
”

Aarhus-veteran

“
Veteraner kommer fra Forsvaret, hvor kammeratskab og dét at passe på hinanden er et integreret mindset i deres arbejde. Det forsvinder ikke, selv om de ikke længere er tjenestegørende soldater. Man vil hjælpe sin kammerat til at få det bedre. Derfor kan det være meningsfuldt, at man i forbindelse med boligtildeling har fokus på, at veteraner – hvis de altså selv ønsker det – tildeles en bolig i nærheden af andre veteraner.
”

Veteranrådgiver, Aarhus Kommune

⁷ Psykiatrifonden (u.å.): PTSD

⁸ Danske Handicaporganisationer (u.å.): Fakta om handicap

FORTÆLLING FRA VIRKELIGHEDEN

EFFEKTIV KOORDINERING - EN VEJ UD AF HJEMLØSHED

En veteran kontaktede Aarhus Kommunes veteranrådgiver fra en lånt telefon i forhallen på Jægergården, da han ikke selv ejede en telefon. Veteranen var på kontanthjælp og boede til leje, som han noget tid forinden var blevet opsagt fra på grund af salg af ejendommen. Han havde brugt alle sine kræfter på selv at finde noget andet at bo i som økonomisk kunne lade sig gøre, og derfor havde han ikke haft energi og overskud til også at forholde sig til de breve, der i mellemtiden var sendt til hans Digitale Postkasse vedrørende kontanthjælp.

Da veteranen ringede den dag, var han 24 timer senere hjemløs, for det var ikke lykkedes ham at finde en lejlighed, han kunne bo i. Samtidig var der blevet stoppet for hans kontanthjælp på grund af hans manglende reaktion på henvendelserne. Veteranen havde virkelig brug for hjælp, da han fik veteranrådgiveren i røret.

Veteranrådgiveren fik kontakt til Veteranhjem Midtjylland, der på få minutter arrangerede et værelse til veteranen, så han havde tag over hovedet. Dernæst kontaktede veteranrådgiveren veteranens sagsbehandler i Kontanthjælp og forklarede hende situationen. Hun sørgede omgående for at åbne sagen igen. På grund af den hurtige koordinering havde veteranen nu både et forsørgelsesgrundlag og et sted at opholde sig. Veteranen har efterfølgende fortalt, at det i hans optik var gået helt galt, hvis han ikke var stødt på veteranrådgiverens telefonnummer.

“Jeg ved ikke, hvad jeg skulle have gjort uden jeres hjælp. Det har haft en kolossal betydning for mig, og i dag har jeg egen lejlighed og et godt job. Jeg er kommet videre, takket være den hjælp, jeg fik dengang af både min sagsbehandler, Veteranhjemmet og veteranrådgiveren.”

Hjælp i hverdagen

Når psykisk udfordrede veteraner har behov for hjælpemidler, drejer det sig oftest primært om servicehund og/eller handicapskilt til bilen. Fysiske handicaps forekommer naturligvis også hos veteraner, og ligesom til psykiske handicaps beror tildeling af hjælpemidler altid på en konkret og individuel kommunal vurdering af den enkeltes behov. Læs evt. mere om hjælpemidler her:

[Hjælpemidler \(aarhus.dk\)](https://www.aarhus.dk/hjaelpemidler)

● Servicehund

For nogle af de allermest sårbare og isolerede veteraner kan en servicehund være det redskab, der skal til for at gøre det muligt at deltage i bl.a. fællesskaber. En psykiatrisk servicehund er specialtrænet til at fungere som en hjælper for mennesker med psykiske og/eller fysiske funktionsnedsættelser. En servicehund kan derfor bl.a. hjælpe og assistere den PTSD-ramte veteran med daglige gøremål og træder til, når PTSD-symptomerne bliver for voldsomme.⁹

En servicehund kræver en kommunal bevilling. Læs evt. mere om ansøgningsprocessen på Aarhus Kommunes hjemmeside:

[Personlige hjælpemidler \(aarhus.dk\)](https://www.aarhus.dk/personlige-hjaelpemidler)

● Handicapskilt til bilen

Et handicapskilt til bilen kan gøre en positiv forskel hos psykisk udfordrede veteraner, da det sparsomme, mentale overskud ikke skal bruges på at finde en parkeringsplads. Det kan betyde, at veteranen oplever det som en mulighed at tage ud på egen hånd.

Et handicapskilt til bilen søges via Danske Handicaporganisationer, og veteranen kan få hjælp af veteranrådgiverne i Borgerservice til at udfylde ansøgningskemaet.

● Bostøtte og mestringsvejledning

Hvis veteranen har brug for omfattende og/eller tilbagevendende hjælp i hverdagen, kan der søges om socialpædagogisk støtte i form af en bostøttemedarbejder eller en mestringsvejleder. Bostøttemedarbejderen eller mestringsvejlederen støtter efter behov op om socialt samvær og aktiviteter, struktur og overblik i hverdagen, støtte til at gå ind i og fastholde behandling, planlægning og træning af hverdagsgøremål som rengøring, madlavning, indkøb, tøjvask, mv.

Du kan læse mere om, hvordan veteranen kan ansøge om socialpædagogisk støtte på:

[Bostøtte og mestringsvejledning \(aarhus.dk\)](https://www.aarhus.dk/bostotte-og-mestringsvejledning)

● Økonomisk rådgivning

KFUM Soldatermission har i 2023 overtaget det nationale initiativ fra Soldaterlegatet om mulighed for gratis økonomisk rådgivning til alle veteraner. Hvorvidt spørgsmålene omhandler SKAT, udbetaling af erstatning fra Forsvaret, FN eller andre instanser - med dertilhørende særlige regler og paragraffer - eller svær gæld til både private og offentlige instanser, hjælper den økonomiske rådgiver veteranen med både plan for og kontakt til relevante parter i sagen.

I Aarhus Kommune tilbydes denne rådgivning på Veteranhjem Midtjylland ca. en gang om måneden.

Tidsbestilling foregår via følgende link:

<https://kfums-soldatermission.dk/booking-okonomisk-radgivning/>

FORTÆLLING FRA VIRKELIGHEDEN

EN SKRÆDDERSYET LØSNING

En veteran, som har PTSD, havde brug for et AMU-kursus (en arbejdsmarkedsuddannelse), da han med et kursusbevis i hånden havde fået lovning på et job som vagt i en større virksomhed. Veteranen havde på daværende tidspunkt ingen indtægt (hverken lønindtægt eller offentlig forsørgelse). Veteranen ønskede ikke at modtage kontanthjælp, dels fordi han ikke havde overskud til ansøgningsprocessen, og samtidig var han bekymret for, at den offentlige forsørgelse ville fratage ham initiativet og virkelysten til at komme i job.

Veteranen ønskede derfor hjælp til at komme på kursus, så han kunne klare sig selv derefter. Kurset bevilliges dog i udgangspunktet for borgere på offentlig forsørgelse, men efter tætte dialoger mellem JobInfo, kommunens veteranrådgiver og Center for Job og Integration, blev der i et samarbejde udarbejdet en skræddersyet løsning til at yde den hjælp og støtte, som veteranen havde brug for. Veteranen fik sit kursusbevis, uden at kommunen også skulle bevillige kontanthjælp. Veteranen har i dag fuldført og bestået sit kursus og er på vej ud i job.

VelLyd - musik og mental sundhed

Som en del af Aarhus Kommunes Kultur- og Sundhedsplan har forskere fra Institut for Folkesundhed på Aarhus Universitet fulgt veteraners oplevelse før, under og efter klassiske koncerter med Aarhus Symfoniorkester. Projektet har til formål at undersøge musikkens inddragelse i den personlige recovery og mentale lindring hos PTSD-ramte veteraner.

Familieliv og pårørendeindsatser

Bag enhver veteran står en familie, som også yder en særlig indsats. De får hverdagslivet til at fungere – både før, under og efter en udsendelse.

Du kan altid henvise til Aarhus Kommunes Veteranindsats, hvis du møder ægtefæller, samlever, børn, forældre og /eller søskende til veteraner, som kunne have behov for særlige aktiviteter, tilbud eller indsatser. Du kan også henvise de pårørende eller selv tage kontakt til Veterancentrets Familieenhed.

● Veterancentrets Familieenhed

Familieenheden udbyder råd, vejledning og støtte til veteranfamilier, der oplever belastning eller mistrivsel i forbindelse med igangværende eller tidligere udsendelser. Familieenheden tilbyder bl.a.:

- Forberedelse af udsendelse i familien
- Forældre- og familiesamtaler
- Individuelle samtaleforløb - også for børn og unge
- Samtalegrupper for børn og unge i familier med efterreaktioner på en udsendelse
- Viden om PTSD i børnehøjde
- Viden om børns naturlige reaktioner på forælders fravær i forbindelse med udsendelse til forældre og andre vigtige voksne i barnets liv; i skolen, børnehaven, mv.

Arbejder du på børneområdet, kan du derfor med fordel tage kontakt til Veterancentrets specialiserede børnerådgivere i Familieenheden og få sparring til, hvordan du bedst støtter børn af veteraner - både før, under og efter veteranens udsendelse.

Erfaringer viser, at de fleste børn af udsendte bedst hjælpes i deres almindelige hverdag af deres faste lærer/pædagog. På www.veterancentret.dk/undervisning har Veterancentret derfor udviklet en række undervisnings- og dialogmateriale, som både skal lære børn om soldaters arbejde, men som også kan hjælpe dig som

professionel med at få startet en samtale med et barn af en veteran, som måske har det svært. Materialet er udviklet til at give lærere og pædagoger helt konkrete redskaber til at støtte det enkelte barn og forældrepar. I undervisningsmaterialet under overskriften 'Skal du så i krig?' findes en lang række links til materiale direkte henvendt til **børnehave, indskoling, mellemtrin og udskoling**.

Undervisningsmaterialet er i øvrigt bygget op omkring fagenes læringsmål, så det kan indgå i den almindelige hverdag i skolen.

Du kan altid tage kontakt til Veterancentrets Familieenhed eller til Aarhus Kommunes veteranrådgivere, hvis du mangler overblik over de mange gode materialevalg udarbejdet til at støtte op om børn af veteraner.

Der er rigtig mange veteraner, der går med dårlig samvittighed over, at de ikke har været der for deres ægtefæller eller børn. Og samtidig er det måske ikke det samme menneske, der tog afsted, som kommer tilbage. Og det er ikke alle familier, der får snakket ud om det. Derfor kan et fokus på pårørende være vigtige i en helhedsorienteret indsats for veteranen.

Opsøgende rådgiver, Veterancentret

En opmærksomhed på veteranens familie kan være meget værdifuld. Familien er ofte veteranens støttestruktur, og hvis det kommer til, at de en dag – af gode grunde – er nødt til at forlade veteranen, så kan det ende rigtig galt.

Projektleder, DIF
Soldaterprojekt

Oversigt over undervisningsmaterialet

Børnehave	Indskoling	Melletrin	Udskoling
Humørkort til samtale	Humørkort til samtale	Uden min far (film) Dansk, Familiekundskab og Billedkunst	Uden min far (film) Dansk og samfundsfag
Vi ses far (bog) Dialogisk læsning	Hvad ved du om danske soldater? Dansk	Når forældres arbejde er at være soldater Dansk	Gennem ild og vand (brætspil) Samfundsfag, dansk og historie
Vi si'r godnat til månen (bog) Dialogisk læsning	Min far er soldat (bog) Dansk	Hvad ved du om det danske forsvar? Historie	Se undervisningsmaterialet på: www.udsendtafdanmark.dk/underviser/
Fysiske aktiviteter	Fysiske aktiviteter Idræt Bevægelse som supplement i øvrige fag	Julie (samtalekortspil) Fysiske aktiviteter	Fysiske aktiviteter Idræt Bevægelse som supplement i øvrige fag

Find **grundbogen** med undervisningsmateriale og guide til lærere og pædagoger til at støtte børn af veteraner her:

[Skal du så i krig? \(veterancentret.dk\)](http://veterancentret.dk)

Find **brochuren** 'Støtte til børn, unge og forældre' her:

[Støtte til børn, unge og forældre \(veterancentret.dk\)](http://veterancentret.dk)

Find **bogen** 'Børnene i baglandet til soldater, der fik set for meget' her:

[Børnene i baglandet til soldater, der fik set for meget \(veterancentret.dk\)](http://veterancentret.dk)

Er du lærer? Book et oplæg!

Aarhus Kommunes veteranrådgiver kan bookes til at holde oplæg for en eller flere årgange på din skole. Det kan f.eks. være i forbindelse med en temauge eller som supplement til din undervisning.

Veteranrådgiveren kan give eleverne en autentisk fortælling om, hvad det vil sige at være veteran.

Kontakt Aarhus Kommunes veteranrådgiver for nærmere information og evt. booking.

Udover Veterancentrets Familieenhed finder du også herunder en række særlige aktiviteter og tilbud, som Aarhus Kommune og andre vigtige aktører på veteranområdet tilbyder som en del af arbejdet med pårørende til veteraner.

● **Juletræsfest for veteranfamilier**

Hvert år afholder Aarhus Kommune i samarbejde med Veteranhjem Midtjylland en juletræsfest for byens veteraner og deres familier. Juletræsfesten handler om at skabe en god familieoplevelse, men indbyder også til netværk på tværs af veteraner og deres pårørende. Det er samtidig også en anledning for veteranfamilier at blive introduceret til Veteranhjem Midtjylland og veteranindsatsen i Aarhus Kommune.

Veteranhjem Midtjylland i Brabrand

● **Flagdagen for Danmarks Udsendte**

Den 5. september hvert år hylder og anerkender Aarhus Kommune den store indsats, som Danmarks udsendte har ydet for nationen. Flagdagen markeres med en ceremoni i Mindeparken, hvor alle er velkomne.

Vandretur på Æbelø

Juletræsfest 2022

● **Aktiviteter på Veteranhjem Midtjylland**

På Veteranhjem Midtjylland i Brabrand foregår der løbende aktiviteter for veteraner og deres pårørende f.eks. i form af fællesspisning, foredrag og fejring af højtider.

Flagdag i Aarhus

● **Camps og familieture**

DIF Soldaterprojekt, Fonden Danske Veteranhjem, Danmarks Veteraner og Veteranstøtten m.m. tilbyder årlige familiecamps, weekendture og dagsudflugter for veteranfamilier med børn.

Beskæftigelsesrettede indsatser

Veteraner er som nævnt i udgangspunktet en ressourcestærk gruppe. Nogle veteraner kan dog få brug for hjælp til at vende tilbage til arbejdsmarkedet eller til at blive afklaret til fleksjob eller førtidspension.

For nogle veteraner kan overgangen fra Forsvaret til det civile arbejdsmarked være udfordrende. Inspireret af Københavns Kommunes best practicekatalog med fokus på beskæftigelsesrettede indsatser finder du nedenfor en række gode råd til dig, som arbejder på beskæftigelsesområdet og hjælper med jobafklaring, job- og praktiksøgning, virksomhedsplacering og lignende:

- **Afklaring af veteranens værdier, motivation og kompetencer**
Spørg f.eks. om: Hvad er vigtigt i veteranens kommende arbejdsliv? Hvad vil veteranen gerne arbejde med? Hvilke kompetencer har veteranen?

- **Hjælp veteranen med at være realistisk omkring ambitionsniveauet for det nye arbejdsliv**

I nogle tilfælde vil det ikke være muligt for veteranen at have samme ansvarsniveau eller ydeevne som i militæret.

- **Gør opmærksom på veteranens mulighed for at få hjælp af Veterancentret med at oversætte militære kompetencer**

Du kan f.eks. hjælpe veteranen med at få tilsendt et kompetencekort via Veterancentret. Kompetencekortet hjælper med at oversætte erfaringer og kompetencer fra Forsvaret til brug for det civile arbejdsmarked. Læs mere om, hvordan veteranen kan få tilsendt et kompetencekort her:

[Gør militære kompetencer civile \(veterancentret.dk\)](https://www.veterancentret.dk/gør-militære-kompetencer-civile)

- **Rehabiliteringsforløb i Veterancentret**

Som et tilbud fra Forsvaret kan veteraner, som er varigt skadet pga. international tjeneste, og som ikke længere kan udsendes, få støtte til at afklare fremtidig forsørgelse enten i eller uden for

Forsvarsministeriet. Veterancentrets socialrådgivere foretager udredningen til et forløb, mens Veterancentrets beskæftigelsesrådgivere laver rehabiliteringsplanen – begge dele i et tæt samarbejde med veteranen. Rehabiliteringen foregår, imens veteranen fortsat er ansat i Forsvaret og er tænkt til at vare mellem 1-3 år.

Hvis der i rehabiliteringsforløbet i Veterancentret viser sig et behov for afklaring af arbejdsevnen, foregår det i samarbejde med den kommunale indsats. Veterancentret sørger for at klæde kommunen godt på i dette arbejde.

Du kan læse mere om ordningen her: [Rehabiliteringsforløb \(veterancentret.dk\)](https://www.veterancentret.dk/rehabiliteringsforlob)

- **Om muligt arrangerer gerne en mentor-/kontaktpersonordning i virksomheden**

På den måde kan små dagligdagsudfordringer hurtigt løses, så de ikke bliver til store, uoverstigelige problematikker, der kan forårsage manglende overskud til arbejdsopgaven (læs mere på side 22).

- **Hjælp med at finde mulige relevante arbejdspladser eller praktikpladser**

For nogle veteraner kan det være en fordel med et arbejdsmiljø, der minder om Forsvaret. Det vil sige arbejdspladser, hvor der er en klar struktur, solidaritet i forhold til den fælles opgave samt tydelig beslutningsgang og opgaveportefølje.

Nogle virksomheder søger eksplicit efter veteraner til at varetage specifikke arbejdsopgaver. Kontakt evt. veteranrådgiverne i Aarhus Kommune, der har kendskab til mulige relevante virksomheder, bl.a. via et lokalt virksomhedsnetværk.

- **Afklar eventuelle skånehensyn i samarbejde med veteranen**

Nogle veteraner kan have behov for fleksibel arbejdstid, mulighed for at kunne trække sig, kontorplads med overblik over udgange, mulighed for at undgå store forsamlinger, mv. I tilfælde af skånehensyn

kan det være, at veteranen har brug for hjælp til at gå i dialog med den pågældende arbejdsplads om disse hensyn.

- **Sikre med virksomheden, at arbejdsopgaverne er klart defineret**

Veteraner er ofte pligtopfyldende, påtager sig gerne ansvar og er vant til at arbejde meget. Der kan derfor være risiko for, at de bliver overbelastet uden en klar definition og rammesætning omkring arbejdsopgaven (se evt. eksempel på side 23, som kan udfyldes af virksomheder til at sikre en klar definition af arbejdsopgaven).

- **Introducer evt. virksomheder for fordelene ved at ansætte en veteran**

Fremhæv i den forbindelse veteranernes kompetencer og forsøg at udfordre negative fordomme om veteraner og/eller orienter virksomheden om fordelene ved at ansætte en veteran, herunder mulighed for jobpræmie.

JOBPRÆMIE VED ANSÆTTELSE AF VETERANER

Private arbejdsgivere, som ansætter veteraner, kan søge om en jobpræmie på 50.000 kr., hvis veteranen har været ansat i 26 uger uden afbrydelse med en gennemsnitlig arbejdstid på mindst 15 timer/ugen. Veteranen skal desuden være i målgruppen for Lov om jobordning for veteraner.

Læs mere på:

[Jobordning for veteraner \(veterancentret.dk\)](http://veterancentret.dk)

VETERAN MATCH

I 2022 kunne aarhusianske veteraner for første gang deltage i Veteran Match, som blev afholdt i et samarbejde mellem Aarhus Kommune, DIF Soldaterprojekt og AGF. Veteran Match har fokus på at bringe ledige veteraner i job via sportsklubbers sponsornetværk, men også at hylde veteranerne for deres indsats i verdens brændpunkter gennem hyldestkampe i forskellige sportsligaer.

Hvis du vil vide mere om Veteran Match, kan du kontakte Aarhus Kommunes Veteranindsats eller læse mere på DIF Soldaterprojekts hjemmeside:

www.dif.dk/samfundsansvar/veteran-match

VIRKSOMHEDSMENTOR

Veterancentret tilbyder en uddannelse som virksomhedsmentor målrettet medarbejdere i offentlige organisationer eller private virksomheder, der ønsker at virke som mentorer for kollegaer med veteranstatus. Uddannelsen er gratis og foregår over to hverdage. Uddannelsen giver viden om veteraner og redskaber til brug i samtalen og i samarbejdet med veteranen.

Læs mere på:

[Virksomhedsmentor \(veterancentret.dk\)](http://veterancentret.dk)

WILDCARD-ORDNING TIL VETERANER

I 2021 lancerede den daværende regering en wildcard-ordning, der skal styrke PTSD-ramte veteraners tilknytning til arbejdsmarkedet. Konkret betyder ordningen, at veteraner og andre tidligere udsendte statsansatte på førtidspension med PTSD eller PTSD-lignende diagnoser ikke fratages retten til førtidspension, selv om de i perioder kan arbejde på normal vis. Det gælder også, hvis veteranens arbejdsevne forbedres permanent.

Kontakt Aarhus Kommunes veteranrådgivere, hvis du ønsker at vide mere om ordningen.

Eksempel på jobbeskrivelse

Et eksempel på skema fra en slagterivirksomhed, som udfyldes af virksomheden til at sikre en klar definition af arbejdsopgaverne til veteranen på vej ud i job.

<h1>Jobbeskrivelse</h1>	
Afdeling: Rustfri afdeling, værksted	Afdelingsleder: Jens Hansen
Stilling: reparationsansvarlig, ribbenstrækkere	Kontaktperson: Hans Pedersen
Medarbejdernavn:	
Arbejdsområde	
Primært indendørs arbejde, dog skal overskydende udstyr og materiel enten bortskaffes i containere eller sendes til centralværksted. Virksomheden ønsker hjælp til reparation og vedligehold af ribbenstrækkere, som bruges til at fjerne ben i brystflæsk. Herved sikres det, at smede og elektrikere kan bruge deres kræfter på, at maskiner, udstyr og materiel i virksomheden fungerer optimalt.	
Opgaver	
<ul style="list-style-type: none">• Hjælpe håndværkergrupperingerne med VH af ribbenstrækkere• Reparation og vedligehold - udskiftning af slidte dele• Tjek af funktion efter reparation og evt. justering• Bede om hjælp ved ændringer i antallet af reparationer, så maskinmestre kan sørge for øgede ressourcer til afhjælpning	
Relevante faktorer/påvirkninger	Jobbets maksimale varighed pr. uge
Primært indendørs arbejde, gående/stående. Mulighed for at sidde kortvarigt.	10 timer ugentligt.
Forudsætninger for jobbets udførelse	
Der vil være sidemandsoplæring for at sikre korrekt udførelse. Gerne viden om Lean, 5S eller andre former for produktivitetsfremmende værktøjer, men ikke et krav.	
Andet: Må gerne have god ordenssans og lyst til at bruge sine hænder for at sikre, at teknikken fungerer.	
Opdateret:	

FORTÆLLING FRA VIRKELIGHEDEN

FØRTIDSPENSION, JOB OG WILDCARD

Da en veteran vender hjem fra sin udsendelse, har han nogle stærke oplevelser med sig i bagagen. Han får diagnosen PTSD og starter behandling. Veteranen bliver senere skilt og indlægges efterfølgende på en psykiatrisk afdeling som konsekvens af mange faktorer, primært PTSD. Noget tid efter udskrivelsen bliver han tilkendt førtidspension som bare 32-årig. Førtidspensionen giver veteranen den nødvendige ro på sin tilværelse, og han kontakter efter noget tid Aarhus Kommunes veteranrådgiver, da han oplever at have fået overskud til at forsøge at arbejde lidt igen. Han begynder derfor langsomt med at være frivillig i en idrætsforening, og dette bliver et vendepunkt i veteranens liv og en trædesten til at komme ud i job.

Målet om at komme i arbejde igen lykkedes, og i dag er han velfungerende førtidspensionist med et fast job på 10 timer om ugen. Dette giver ham livskvalitet og den sunde nyttefølelse, og med en Wildcard-ordning, er det ligeledes trygt for ham at arbejde.

“
Dét, at jeg kunne komme tilbage på arbejdsmarkedet i mit eget tempo, var helt afgørende for mig. Sikkerheden i Wildcard-ordningen gør det ekstra trygt at arbejde det, jeg kan, når jeg kan.
”

Veterancentrets frivilliguddannelse

Veterancentret tilbyder en gratis uddannelse til alle, der enten er eller ønsker at være en del af det frivillige arbejde med veteraner. På uddannelsen lærer man bl.a. forskellige samtaleteknikker og får redskaber til relationsopbygning og konflikthåndtering.

Du kan læse mere om uddannelsen på:

[Frivilliguddannelse \(veterancentret.dk\)](http://veterancentret.dk)

Peer-uddannelse til veteraner

I 2022 igangsatte Aarhus Kommune forsøg med peer-uddannelse til veteraner med formålet om at uddanne veteraner til at hjælpe og støtte andre veteraner. Peer-uddannelsen kan ses som en professionel forlængelse af det grundlæggende kammeratskab, som opbygges mellem veteraner imellem gennem deres tid i Forsvaret.

Hvis du ønsker at vide mere om forsøget med peer-uddannelse til veteraner, kan du kontakte Fagligt Sekretariat i Magistratsafdelingen for Sociale Forhold og Beskæftigelse.

Majbrit Mølgaard Nielsen
+45 87 13 26 47
nmam@aarhus.dk

SAMARBEJDSPARTNERE

Der findes mange aktører på veteranområdet, som alle har til formål at tilbyde hjælp og støtte til veteraner og deres pårørende. Gode samarbejdsrelationer er afgørende i en helhedsorienteret og koordineret veteranindsats.

Her kan du læse mere om de enkelte samarbejdspartnere, som Veteranindsatsen i Aarhus Kommune har et indgående samarbejde med.

VETERANCENTRET

Veterancentret ligger under Forsvarsministeriets Personalestyrelse og fungerer som den nationale indgang for støtte til soldater, veteraner og pårørende. Veterancentret består af en rådgivnings- og rehabiliteringsafdeling, en militærpsykologisk afdeling og et videnscenter, der gennemfører forsknings- og evalueringsprojekter på veteranområdet. Veterancentret kan bl.a. tilbyde:

- Forebyggende indsatser målrettet soldater i internationale operationer
- Behandling af veteraner med psykiske efterreaktioner, herunder PTSD
- Akut rådgivning på Veterancentrets døgntelefon (+45 72819700)
- Socialrådgivning, beskæftigelsesrådgivning, opsøgende rådgivning og rådgivning til veteraners familier og børn
- Støtte og behandling til veteranernes pårørende

Læs mere om Veterancentrets indsatser og tilbud på: <https://www.veterancentret.dk>

FONDEN DANSKE VETERANHJEM

For at kunne yde støtte og hjælp til veteraner og deres pårørende har Fonden Danske Veteranhjem etableret veteranhjem rundt omkring i Danmark. Ét af disse er placeret i Aarhus (Brabrand) og går under navnet Veteranhjem Midtjylland i Aarhus.

Veteranhjem Midtjylland i Aarhus har til formål at skabe et trygt sted for samvær og aktiviteter blandt veteraner og deres pårørende. Dels for at værne om det kammeratskab, der blev skabt under tjenesten i Forsvaret, men også for at danne mulighed for nye fællesskaber. Veteranhjem Midtjylland i Aarhus kan bl.a. tilbyde:

- Et fristed med mulighed for en pause fra hverdagens udfordringer
- Støtte i form af f.eks. akut boligbehov, kontakt til behandlingstilbud, ansøgninger til fonde, eller lign.
- Sociale arrangementer og aktiviteter for veteraner og pårørende (se kommende tilbud på Veteranhjem Midtjylland i Aarhus' [Facebookside](#))

Læs mere på Veteranhjem Midtjyllands hjemmeside: www.veteranhjem.dk/midtjylland

Malerhold i Udhuset på Veteranhjem Midtjylland.

DIF SOLDATERPROJEKT

Soldaterprojektet er et initiativ under Danmarks Idrætsforbund, der tilbyder forskellige idrætsaktiviteter til veteraner, som oplever udfordringer relateret til deres udsendelse. Tilbuddenes omdrejningspunkt er idræt og fællesskab, som bruges til at hjælpe den enkelte veteran tilbage til et selvstændigt og meningsfuldt liv.

DIF Soldaterprojekt tilbyder bl.a.:

- Lokale Safe Zones, som er trygge ugentlige idrætsfællesskaber forankret i det lokale foreningsliv
- Hjælp til at komme ind i det lokale foreningsliv
- Camps for veteraner og deres pårørende

Læs mere om DIF Soldaterprojekt på:
<https://www.dif.dk/samfundsansvar/dif-soldaterprojekt>

Ved spørgsmål kan du kontakte projektkonsulent Louise Biede på tlf. 20 31 51 68 eller mail LBI@dif.dk.

VETERANEHEDEN

Veteranenheden er en specialenhed i Klinik for PTSD og Angst, AUH Psykiatrien Skejby, der er specialiseret i behandling af danske veteraner med PTSD som følge af deres udstationering. Henvisning til behandling kan enten gå igennem egen læge eller Forsvarets Veterancenter. Klinikken behandler veteraner og har regionsfunktion i hele Region Midtjylland.

Ved henvisning indkaldes veteranen inden for en måned til en visiterende samtale hos en psykolog, hvorefter der tages stilling til, om veteranen er bedst hjulpet på klinikken, eller om veteranen skal henvises til anden behandling.

Behandling på klinikken kan enten være medicinsk behandling, hvor veteranen ses af en speciallæge i psykiatri og følges af en sygeplejerske. Behandlingen kan også kombineres med psykoterapi hos psykolog samt psykiatrisk fysioterapi ved fysioterapeut. Under behandlingen vil det være muligt at konsultere klinikkens socialrådgiver ved sociale problemstillinger, der kan være en hindring for behandlingen.

Behandlingen vil oftest være med ugentligt fremmøde på klinikken i en periode på 6-9 måneder.

Læs mere om Veteranenheden på:
[Veteranenheden - Psykiatrien i Region Midtjylland \(rm.dk\)](#)

DANMARKS VETERANER OG VETERANSTØTTEN

Danmarks Veteraner er landsforeningen, der tilbyder et fællesskab for alle landets veteraner. Foreningen afholder årligt en række aktiviteter som parader, veteranstævner, friluftsture, sportsture og diverse familiearrangementer. Derudover driver Danmarks Veteraner i samarbejde med Veteranstøtten – en særlig del af Danmarks Veteraner – en døgnåben telefon. Døgntelefonen er bemannet af veteraner, der tilbyder veteraner og pårørende et godt råd, en uformel snak og/eller hjælp til at komme i kontakt med relevante tilbud, foreninger eller myndigheder.

Døgntelefon: +45 80608030

Læs mere om Danmarks Veteraner og Veteranstøtten på: www.danmarksveteraner.dk

Danmarks Veteraner har også forskellige foreninger, der tilbyder lokale aktiviteter.

Læs mere om foreningen Midtjylland på:
www.midtjylland.danmarksveteraner.dk

Læs mere om Foreningen Kvindelige Veteraner på: www.kvindeligeveteraner.dk

ØVRIGE TILBUD TIL VETERANER

Udover de faste samarbejdspartnere findes der også mange andre organisationer og foreninger, som yder en særlig indsats for veteraner og deres pårørende. Du er derfor altid velkommen til at kontakte Veteranindsatsen i Borgerservice for yderligere information om aktiviteter, tilbud og hjælpemuligheder målrettet veteraner og deres pårørende.

Du kan også besøge www.veteranportalen.dk eller www.aarhus.socialkompas.dk for at få indsigt i aktiviteter og sociale tilbud til veteraner og deres pårørende – både på nationalt, regionalt og lokalt niveau.

Derudover finder du på www.veterankortet.dk en række rabatter, tilbud og fordele for danske veteraner, og på Veteranrådgiver Aarhus' [Facebook](#) postes der ugentligt en kalender over lokale aktiviteter og arrangementer.

HENVISNINGSOVERSIGT

Nedenfor følger en oversigt over de kilder, som der løbende er blevet henvist til igennem kataloget og som kan inspirere til videre læsning:

- Aarhus Kommune (2023): Støtte og tilbud til veteraner
<https://www.aarhus.dk/borger/personlig-hjaelp-og-stoette/stoette-og-tilbud-til-veteraner>
- Aarhus Kommune (2023): Bostøtte og mestringsvejledning
<https://www.aarhus.dk/borger/personlig-hjaelp-og-stoette/psykisk-sygdom-og-saarbarhed/voksne-med-psykisk-sygdom-eller-saarbarhed-og-hjemloese/bostoette-til-psykisk-saarbare-voksne/bostoette-mestringsvejledning/>
- Aarhus Kommune (2023): Hjælpemidler
<https://aarhus.dk/borger/personlig-hjaelp-og-stoette/hjaelpemidler>
- Aarhus Kommune (u.å.): PTSD-folder
Se evt. filmen om PTSD og eksilstress på <https://flygtninge.aarhus.dk>
- Danske Handicaporganisationer (u.å.): Fakta om Handicap
www.handicap.dk/politik/analyse-fakta-om-handicap
- DIF Soldaterprojekt (u.å.): Veteran Match
www.dif.dk/samfundsansvar/veteran-match
- Forsvarsministeriet (2023): Veteranpolitik
<https://www.fmn.dk/da/arbejdsomraader/veteraner/veteranpolitik/>
- Forsvarsministeriet (2021): Nyt wildcard styrker PTSD-ramte veteraner på arbejdsmarkedet
<https://www.fmn.dk/da/nyheder/2021/nyt-wildcard-styrker-ptsd-ramte-veteraner-pa-arbejdsmarkedet/>
- Forsvarsministeriet (2010): Anerkendelse og støtte - Veteranpolitik
<https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/strategi/veteraner/-veteranpolitik-2010-.pdf>
- Københavns Kommune (2021): Best practicekatalog om beskæftigelsesindsats for veteraner – sammenhængende og helhedsorienterede forløb for veteraner i Jobcenter København
- Psykiatrifonden (u.å.): PTSD
<https://psykiatrifonden.dk/diagnoser/ptsd>
- Psykiatrien i Region Midtjylland (2021): Om PTSD hos voksne
www.ptsd.ps.rm.dk
- VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (2022): Danske Hjemvendte soldater. Udsendelse, missionserfaringer og personlige konsekvenser.
<https://www.vive.dk/da/udgivelser/danske-hjemvendte-soldater-dv4g2dvn/>
- Veterancentret
På Veterancentrets hjemmeside (<https://www.veterancentret.dk>) kan du finde den nyeste viden på veteranområdet samt læse om Veterancentrets mange støtte- og hjælpemuligheder for både veteraner og pårørende. I best practicekataloget er der henvist til følgende undersider på websitet:
 - Veterancentret.dk (2023): [Jobordning for veteraner](#)
 - Veterancentret.dk (2023): [Virksomhedsmentor](#)
 - Veterancentret.dk (2022): [Gør militære kompetencer civile](#)
 - Veterancentret.dk (2022): [Skal du så i krig?](#) (materiale til støtte til børn af veteraner)
 - Veterancentret.dk (2022): [Frivilliguddannelse](#)
 - Veterancentret.dk (2021): [Servicehunde kan støtte veteraner](#)
 - Veterancentret.dk (2020): [Rehabiliteringsforløb](#)
 - Veterancentret.dk (u.å.): [Pårørende](#)

**AARHUS
KOMMUNE**